

Mlád'ata z české přírody

Velcí chlupáči

Text: Monika Tošenovská

Foto: archiv Albi, Jiří Labuda, hnutí Duha, Filip Tyralík, Evžen Tošenovský, Jiří Míchal

Naši velcí savci se většinou rozmnožují jedenkrát do roka, vždy ve stejné části roku. Je to způsobeno tím, že mají dlouhou dobu březosti a rozvinutou péči o potomstvo, které se osamostatňuje až ve věku několika měsíců či dokonce let.

U většiny šelem se objevuje polygamní systém rozmnožování, kdy se jeden samec páří s více samicemi. Většinou se takto množí jen malé procento těch nejsilnějších samců. Psovitě šelmy jsou výjimkou – můžeme u nich pozorovat monogamii, kdy tvoří páry. Někdy se dokonce páří jen tzv. alfa pár a ostatní dospělci ve smečce pomáhají pečovat o jejich mláďata. Velké šelmy se o své potomky starají svým jedinečným způsobem – vzhledem k tomu, že se mláďata rodí dost bezbranná – slepá a hluchá. Jejich rodiče je musí dobře chránit a naučit je, jak se ubránit útokům jiných predátorů a zároveň, jak ulovit kořist. Poměrně dlouho je také matky kojí, i když už se zvládají krmit masitou stravou. Mateřské mléko totiž mláďatům poskytuje cenné obranné látky, a tak jim je matky dopřávají co nejdéle.

Kopytníci – divočíci, jeleni, srnci, daňci a další – žijí ve stádech, přičemž samci jsou často samotářští a ke stádu se připojují jen v období páření. Mláďata se samicím obvykle rodí po jednom či dvou. Divoká prasata jsou výjimkou a mohou mít selat až tucet! O mláďata matky pečují nějakou dobu v ústraní a teprve později se společně připojují zpět ke stádu.

Velcí hlodavci mají rozličné způsoby rozmnožování, množství mláďat i péči o ně. Např. bobři mají jen 1–5 mláďat, ale poměrně

dlouho o ně pečují v dvougenerační rodině – rodiče spolu se staršími sourozenci. Ondatry prý mají až 14 mláďat. Nutrie zase žijí v úplně jiném sociálním systému – ve skupině samic se jedna rozmnožuje spolu s jedním samcem, ostatní samci žijí mimo.

UTAJENÍ ROMANTICI

Není pravda, že rysy jsou úplní samotáři. Jejich teritoria se dotýkají, často i trochu překrývají, a tak se občas potkávají nebo spolu alespoň komunikují pomocí pachových značek. Pokud v sobě rys a rysice najdou zalíbení, mohou spolu trávit i hodně společného času, kdy se vzájemně volají, poznávají, pozdravují se vzájemným ducáním čely, čistí si navzájem srst, mazlí se i „kočkují“, dokonce se i vzájemně hlídají. Rysice je březí jen asi 10 týdnů. V květnu vrhne většinou 2–3 mláďata (ale může jich mít až 5). Mláďata se kojí až 3 měsíce, ale už od 1. měsíce přijímají i masitou potravu (matka loví hlodavce, zajíce, srnce). Zůstávají s matkou až jeden rok. Rysice je krmí, učí vše potřebné a chrání. Proto také pravidelně mění úkryt – přenáší v tlamě rysata mezi vícero brlohy, aby měli predátoři nižší šanci je vypátrat. Rysata jsou velmi čilá a hravá. Ráda se vzájemně škádlí, trénují boj, vyskakují, šplhají po kmenech stromů...

Foto hnutí Duha

VLČATA, HURÁ DO ŠKOLKY!

Traduje se, že ve smečce vlků je vždy jen jeden jediný pár, který se může rozmnožovat – tzv. „alfa pár“. Ve skutečnosti bylo potvrzeno, že už bylo několik případů, kdy se rozmnožovaly i dvě samice ve smečce. Vlčice rodí po asi 2 měsících březosti průměrně 4–6 vlčat. Velikost vrhu závisí na dostupnosti kořisti v dané lokalitě. Vlčata jsou podobně jako štěňata domácích plemen psů hravá – ráda se přetahují o různé předměty, trénují mezi sebou boj, hryžou klacky či různé odpadky, které najdou v lese – např. PET lahve. Když vlčata trochu odrostou, „chodí do vlčí školky“. Matky se vydají na lov, zatímco pár samic hlídá všechna vlčata pohromadě. Od 3 měsíců se připojují ke smečce na lov, aby vše pozorovala, a od 7. měsíce se do lovu i zapojují. Dospívají až ve 3 letech.

Foto Jiří Labuda

REZAVÍ SAMOTÁŘI

Lišky jsou samotářská zvířata. Jen v období těsně před porodem a bezprostředně po něm zůstává samice v noře a samec, se kterým se pářila, jí přináší potravu, do nory ale nevstupuje. Období březosti u samice lišky obecné trvá téměř dva měsíce.

V rámci jednoho vrhu se samici narodí čtyři a výjimečně až třináct mláďat.

Liščí matka kojí mláďata do stáří 4 týdnů a po 3–4 měsících pak mláďata noru opouštějí. Asi v 10 měsících jsou pak už schopná se o sebe sama postarat.

Foto archiv Albi

MEDVĚDI NEVĚDÍ...

Medvědi to možná vědí, kdo ví... Ale my to teda nevíme. Proč vlastně mají malá medvědí mláďata pod krkem bílou skvrnu jako „bryndáček“? Moudré knihy, dotázaní přírodovědci ani myslivci nám neporadili. Že by to bylo kvůli maskování? No, popravdě jsou medvídata s tou bílou náprsenkou spíš nápadnější. Možná se ale právě líp hledají mamince medvědici. Každopádně jako bryndáček ta bílá praktická moc není. Nebo že by maminka podle skvrn na bryndáčku kontrolovala, co mrňousci za jejími zády mlsali?

Medvědi se páří v květnu až červnu. Samice se často dlouho osměluje přijmout svého nápadníka, a pokud se o ni uchází více samců, dochází i k bojům. Páry spolu setrvávají různě dlouho – od pouhých několika hodin po tři týdny. Brzy po oplodnění samice se vývoj zárodku zastaví a pokračuje až na podzim – této zvláštnosti říkáme tzv. „utajená březost“. Mláďata se pak rodí v brlohu až během zimního spánku v lednu až únoru. Jsou malíčká asi jako veverka, téměř holá, slepá a hluchá. Dovyvinou se až ve věku asi 8 týdnů. Matka je kojí třeba i do 8. měsíce, ale přitom už od 5. měsíce se krmí „dospěláckou stravou“ – především rostlinami (až 80 % potravy!), medem, hmyzem a zdechlinami. Navzdory obecnému lidskému mínění medvědi většinou neloví větší kořist. Matka medvídata učí, co je jedlé, a trénuje je v dovednostech potřebných pro přežití. Jsou velmi hravá – trénují mezi sebou boj, šplhání na stromy... Ostatně, přesvědčit se o tom můžete ve večernících „Médové“ Václava Chaloupka. Po asi 2 letech se mláďata osamostatňují a samice se znovu páří. Někdy se však může stát, že mláďata zahynou dříve či je dokonce zabije cizí samec, a ten se pak se samicí znovu spáří – aby zajistil dědičnost svých genů na úkor cizího samce.

Foto Jiří Labuda

LESNÍ TRUMPETY

Jelení páření probíhá v září, kdy samotářští samci troubí ve snaze přilákat samice a konají pak o ně mezi sebou souboje svým mohutným parožím. Samice pak rodí jedno, vzácněji dvě mláďata. Čerstvě narozená mláďata matky olizují tak dlouho, dokud je nezbaví veškerého zápachu, který by k nim mohl přivést predátory. Kolouška matka pravidelně kojí a mezitím odchází na pastvu a nechává ho skrytého ve vysoké trávě či křoví.

Většina kolouchů se rodí s velkými bílými puntíky na srsti, které pomáhají maskování mláďat v trávě. Mláďata se připojují asi za dva týdny ke stádu, ale na matce jsou závislí asi 3 měsíce. Jejich skvrny většinou mizí koncem léta, ale několik skvrn může přetrvávat i do následujícího roku.

První parohy samečkům narostou do léta z pučnic, které mají na hlavě již od 6. měsíce. Paroží mají ze začátku obalené jemnou osrstěnou vrstvou kůže (lýčím), která je vyživuje a vydrží několik měsíců. Na konci zimy jelení parohy shazují a na jaře jim rostou nové, vždy opět pokryté lýčím, avšak pokaždé o kousek větší. Stáří jelena pak lze určit podle počtu bočních výrůstků, tzv. výsad, které každým rokem na parožích přibývají.

Foto Filip Týralík

PELÍŠEK S HROMADOU PRUHOVANÝCH PYŽAMEK

Divoká prasata žijí ve stádech založených na rodinných vztazích. Samci ve věku 18 měsíců odchází do menších samčích stád. Jen starší samci jsou samotáři a ke stádu samic se připojují pouze v období páření během zimy. Mláďata se pak rodí po necelých čtyřech měsících březosti v březnu až červnu. Samice se v tu dobu od stáda odpojí a v ústraní porodí tři až dvanáct selat. Selata jsou citlivá na chlad, a tak se společně tulí v pelechu a matka je přikrývá, když odchází pro potravu. Ke stádu se samice vrací až s odrostlými selaty. Selata se rodí s maskovacím podélně pruhovaným kožíškem, který se mění na červenohnědý během 3.–6. měsíce.

V dnešní době můžete často slyšet, že jsou prasata přemnožená. Proč tomu tak je? Inu, jsou všežravá, v přírodě jim ubývá přirozených nepřátel a hlavně jsou extrémně množivá.

Foto Jiří Michal

KDYŽ JDE MALÝ BOBR SPÁT...

... dobré jídlo jí rád, pije mlíčko glo glo glo.... Tak se to zpívá ve známé písničce. A je to pravda. Malí bobři jsou savci stejně jako my, a tak od své maminky pijí mateřské mléko. Později se živí bylinami, lýkem, kůrou a čerstvými proutky. Jsou to tedy výluční vegetariáni. Malí bobříci se velmi brzo naučí plavat, aby se mohli vypravit ven ze svého domova – bobřího hradu, který má svůj vchod pod vodou, aby se do něj nedostali žádní nepřátelé. Bobříci zůstávají se svou rodinou do věku tří let a během té doby si hrají a učí se vše potřebné pro přežití. Treba jak hledat potravu, jak si značit své území, jak stavět hráze či opravovat své obydlí.

Pozorování

I v zimě se neváhejte vydat do terénu! Sníh či bláto jsou skvělým materiálem, který vám prostřednictvím otisků stop odhalí, kdo v lese, na poli či louce žije. Na sněhu také nejsnáze objevíte trus, vylínanou srst, zbytky potravy zvěře... A kdo si troufá na „akci ve velkém“ a chce být při svém pátrání opravdu užitečný, může se přidat třeba k vlčím a rysím hlídkám <https://www.selmy.cz/co-delame/vlci-rysi-hlidky/>.

Úkol v časopise

Spoj myslivecká pojmenování s jejich významy:

páráky	ocas zajíce
špičák	nos srnce
světla	jazyk psovitých šelem a spárkaté zvěře
barva	oči
mnich	krev
pírko	mladý jelen s nevětvenými prvními parůžky
větrník	dlouhé spodní špičáky samců divokých prasat
lizák	jelen, který nenasadil parohy

Tvoření

Selata divočáků bývají pruhovaná, aby byla dobře maskovaná v podrostu. Zkuste si však představit, jaké různé kožíšky by si asi ráda nasadila na prasečí karneval... Myslíte, že by toužila po puntíkovaném kožíšku nebo třeba hvězdičkovaném? A jaké barvy by asi byly hitem? Možná by se ráda blýskla i nějakým třpytivým flitrem, ozdobila se různobarevnými knoflíky, blyštivými korálky... Navrhněte originální veselý kožíšek na prasečí kouzelnou noc! Můžete kreslit, malovat, lepit, vyšívat... cokoli se vám zlíbí ☺. A nezapomeňte nám fotku obrázku poslat na e-mail: monika.tosenovska@seznam.cz a ještě se tak na poslední chvíli zařadit do **slosování o báječné encyklopedické boxy Mláděta od Albi!**

